

POSKUS KONCEPTUALIZACIJE TALENTIRANOSTI NA ŠPORTNEM PODROČJU

MOJCA KUKANJA GABRIJELČIČ¹ & TADEJA VOLMUT¹

Potrjeno/Accepted

4. 4. 2020

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Koper, Slovenija

Objavljeno/Published

10. 12. 2020

KORESPONDENČNI AVTOR / CORRESPONDING AUTHOR

mojca.k.gabrijelcic@pef.upr.si

Ključne besede:

nadarjenost,
talentiranost, športna
vzgoja, osnovna šola.

Keywords:

giftedness, talent, sports
education, elementary
school.

UDK/UDC:

796:159.924-053.5

Izvleček/Abstract Namen prispevka je predstaviti interdisciplinarno problematiko nadarjenosti in talentiranosti v slovenskem osnovnošolskem sistemu ter poskus smiselne terminološke umestitve obeh terminov na področju športa. Kljub precejšnji pozornosti raziskovanja razvoja razumevanja nadarjenosti v odnosu do talentov, talenti v športnih okoljih ter aplikativna vrednost konceptualizacije nista znana. Eden od razlogov za to je, da termin *športni talent* tudi v slovenskih programskih in zakonodajnih izhodiščih ni bil ustrezno definiran.

Conceptualization of Talent in Sport The purpose of this paper is to present the interdisciplinary problem of giftedness and talent in the Slovene elementary school system and attempt to meaningfully interpret the terminology of both terms for the field of sport education. Despite the considerable attention paid to researching the changing understanding of giftedness in relation to talent, talent in sports environments and the applicable value of conceptualization are still not known. One reason for this is that sports talent has not been adequately defined in the Slovenian program and legislative platforms.

DOI <https://doi.org/10.18690/rei.13.4.475-496.2020>

Besedilo / Text © 2020 Avtor(ji) / The Author(s)

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons CC BY Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna. Uporabnikom je dovoljeno tako nekomercialno kot tudi komercialno reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev in predelava avtorskega dela, pod pogojem, da navedejo avtorja izvirnega dela. (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Teoretično ozadje pri raziskovanju razvoja talentov – *nadarjenost* proti *talentiranost*

Nadarjenost

Splošni modeli nadarjenosti se nanašajo na zgodnje znanstveno raziskovanje nadarjenosti in temeljijo na splošnejši razlagi nadarjenosti, kjer so bili termini, kot so »nadarjenost«, »genialnost« in »talentiranost« razumljeni kot sinonimi (Kukanja Gabrijelčič, 2017). Novo paradigmo nadarjenosti, ki sega preko ozkega merila, tj. visokega inteligenčnega kvocienta, je postavil Feldman (1991 v Piirto, 2007, str. 23), ki ozko intelektualno nadarjenost razširi na številna druga področja. Nadarjenost označi kot razvojni proces, ki se realizira na podlagi številnih domen; splošne, sociokulturne, specifično predmetne, idiosinkratične (lastne, specifične) in samosvoje. Sumption in Luecking (1960) pojasnujeta, da je nadarjen tisti, ki ima razvitejši živčni sistem okarakteriziran s potencialom za reševanje nalog, ki terjajo visoko stopnjo intelektualne domišljije. Ključno zasnovo k opredelitvi termina je dodal Renzulli (1978, 2016), ki trdi, da so za izjemne dosežke na specifičnih področjih aktivnosti nujne nadpovprečne sposobnosti, nadpovprečna ustvarjalnost in nekatere osebnostne lastnosti, zlasti zavzetost za opravljanje nalog, pogojena s specifično motivacijo. Razmeji nadarjenost in potencialno nadarjenost, saj identifikacija posameznika, da »je nadarjen«, še ne pomeni trajne lastnosti, prav tako pa ne zagotavlja, da bo posameznik dejansko realiziral svoje sposobnosti. V svojem trikotnem modelu nadarjenosti razlikuje med splošnimi sposobnostmi (kot so procesiranje informacij, povezovanje izkušenj, abstraktno mišljenje) in specifičnimi (kot so sposobnost pridobivanja znanja, izvrševanja nalog oziroma aktivnost) (Renzulli, 2016).

Kompleksnost definicije nadarjenosti v svetu je prisotna predvsem zaradi preozkega koncepta oziroma meril, ki ne vključujejo merskih instrumentov za merjenje inteligenčnega količnika (ang. Intelligence Quotient, IQ) posameznika. Zaradi tega so v Združenih državah Amerike sprejeli različne opredelitve, ki se medsebojno dopolnjujejo in bogatijo: npr. NAGC – ang. National Association for Gifted Children; JAVITS – ang. The Javits Act (Jacob Koppel Javits, 1904–1986); OERI – ang. Office of Educational Research and Improvement, Gagnéjeva definicija (François Gagné, 1940–), Renzullijeva definicija (Joseph Renzulli, 1936–) itd. V slovenskem prostoru je danes najpogosteje uporabljena Marlandova definicija (Sidney P. Marland, 1914–1992) iz leta 1972, ki navaja, da so nadarjeni in talentirani

otroci tisti, ki jih je identificiralo usposobljeno strokovno osebje, da imajo resnično visoke sposobnosti in zmožnosti visokih dosežkov (Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci, 1999). To so otroci z izkazanimi in/ali potencialnimi visokimi dosežki na naslednjih področjih: (i) splošne intelektualne sposobnosti; (ii) specifične učne zmožnosti ali sposobnosti (šolske zmožnosti); (iii) ustvarjalno ali produktivno mišljenje; (iv) voditeljske sposobnosti; (v) umetniške sposobnosti; (vi) psihomotorične sposobnosti (Ferbežer, 2002, str. 33; Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci, 1999; Marland, 1972; Žagar idr., 1999). Opredelitev termina nadarjenost se je spreminjala predvsem pod vplivi družbeno preoblikovanih vzgojnih ciljev, saj so se prejšnje opredelitve nadarjenosti usmerjale predvsem na nadpovprečne osebnostne karakteristike ali različne omejitve šolskega okolja (Binet, Simon, 1976; Coleman, Selby, 1983; Ferbežer, 2002; Sumption, Luecking, 1960; Witty, 1940).

Talentiranost

Ključno terminološko vprašanje in problematika, ki sta v svetu še vedno zapostavljena izpostavljata predvsem dejstvo, da na specifičnih predmetnih področjih še vedno ni zakonskih terminoloških opredelitev, ki bi ločila nadarjene in specifično nadarjene – talentirane učence. Nekateri avtorji podajajo kot opredelitev nadarjenosti v primerjavi s talentiranostjo naslednje: (i) nadarjenost kot višja stopnja talentiranosti (nadgradnja); (ii) nadarjenost kot nasprotje še nedokončno razvitih talentov (Barnes, 2007; Bates, Munday, 2005; Gagné 1985; 1991; 2003; 2005 idr.). Večina držav v Evropski uniji poimenuje nadarjene kot mlade osebe z velikim potencialom, izjemnimi sposobnostmi; intelektualno napredne otroke; v Sloveniji pa sta uradno uporabljena termina *nadarjen* (posebej nadarjen) in *talentiran* (Eurydice, 2006; Koncept, 2009).

Znanstvena teorija in literatura (Barnes, 2007; Bates, Munday, 2005; Gagné, 1985; 1991; 2003; 2005; Hopkinson, 1978; Karnes, Bean, 2005; Porter, 2005; Wallach, Wing, 1969 idr.) s področja nadarjenosti oba termina (nadarjenost in talentiranost) ne navaja ločeno, temveč integrirano v znanstveno-strokovno terminologijo. Predvsem je poudarjen pomen obravnave in identifikacije talentov na podlagi določenih domen, razvoja in znanstvenih dognanj. Piirto (2007, str. 22) pri tem ugotavlja, da posameznikov visok inteligenčni kvocient še ne pomeni, da ima tudi talent na določenem področju. Pomembno spoznanje dodaja Feldhusen (2003a v Piirto, 2007, str. 24), ki pojasnjuje, da človekovih talentov ne smemo omejevati zgolj

na kognitivne sposobnosti, ki se odražajo na akademskem področju, temveč moramo v sodobnem svetu prepoznati njihov širši sklop, saj so pomembni za družbeno blaginjo in razvoj na številnih področjih. Piirto (2007) pri tem poudarja, da moramo pri opredeljevanju terminov stopiti izven psiholoških merjenj (kot glavnega kriterija oziroma merila) ter postaviti v ospredje definicijo talentiranosti, ki bo izhajala iz tipičnih karakteristik, ki jih imajo ti na številnih področjih. Tako je tudi v našem programskem dokumentu – Konceptu (1999) navedeno, da so talentirani tisti posamezniki, ki imajo visoke sposobnosti na specifičnih področjih (športno, glasbeno, umetniško, naravoslovno ipd.). Kljub različnim terminološkim in teoretičnim opredelitvam se strokovnjaki znova opirajo na enotno izhodišče pri navajanju nadarjenosti in talentiranosti. Eksplicitno in implicitno poudarjajo razliko med obema, ki se kaže predvsem z (i) zgodnjim razvojem (stopnjo) pojava nadarjenosti, ki je posledica naravnih danosti in ima biološke, dedne korenine, ter (ii) zrelim, popolnoma razvitim, zaključnim pojavom nadarjenosti (Ferbežer, 2002; Gagné, 2003, 2005; Piirto, 2007). V skladu s Sternbergovo in predvsem Gardnerjevo teorijo o različnih vrstah inteligentnosti (2006) ostaja velika večina izrednih talentov ločenih od drugih sposobnosti, ki jih učenci izkazujejo. Prav tako so merski instrumenti naravnani k merjenju in odkrivanju splošnih področij nadarjenosti in potemtakem specifična, netradicionalna področja talentiranosti pogosto nimajo ustreznega instrumenta, ki bi tovrstne talente identificirali.

Talentiranost je začel intenzivneje preučevati Gagné (1985; 1991; 2003; 2005), ki v svojem »Modelu razvoja talentov« (1991) opisuje talentiranost kot »[...] razvojni produkt interakcije med sposobnostmi, intrapersonalnimi in okoljskimi katalizatorji«. Po Gagnéju (1991; 2003; 2005) je opredelitev terminov nadarjenost in talentiranost naslednja: (1) nadarjenost: označuje lastnosti, prirojene sposobnosti in naravne danosti, ki jih ima posameznik vsaj na enem določenem področju. Nadarjenost je po njem opredeljena kot sposobnost, ki privede do realizacije talenta; (2) talentiranost: označuje zunanje pogojene, sistematično razvite sposobnosti, imenovane kompetence (znanje in spretnosti) na vsaj enem področju človeške aktivnosti. Predstavljene skupne karakteristike so tudi razlog, da mnogi oba termina med seboj združujejo in morebiti tudi pomešajo oziroma navajajo kot sinonima. *Nadarjenost je namreč najpogosteje povezana s splošno intelektualno sposobnostjo posameznika, talentiranost pa zajema specifične sposobnosti, ki segajo na mnogotera akademska in druga področja* (Barnes, 2007; Bates, Munday, 2005; Bezić idr., 1998; Hopkinson, 1978; Karnes, Bean, 2005; Porter, 2005; Wallach, Wing, 1969).

Glede na zgoraj predstavljene teoretične podlage lahko izluščimo, da so nadarjeni učenci tisti, ki dosegajo visoke dosežke na številnih (splošnih) akademskih področjih hkrati, talentirani pa so učenci, ki izstopajo na določenem, specifičnem področju – bodisi na umetniškem, socialnem, športnem bodisi drugem.

Nadarjen ali talentiran na športnem področju?

Nadarjenost je lahko splošna ali specifična. Za visoko splošno sposobnost, ki omogoča doseganje izjemnih rezultatov na več področjih hkrati, uporabljamo termin »nadarjenost«, za visoko specifične sposobnosti, ki vodijo do uspeha na posebnih področjih, pa termin »talentiranost«. Govorimo torej o splošno nadarjenih in specifično nadarjenih ali talentiranih. (Bates, Munday, 2005; Bezić idr., 1998; Gagné 1985; 1991; 2003; 2005).

Nekatere države (npr. Velika Britanija) postavljajo zelo jasno ločnico med terminoma, saj je s terminom »nadarjen« opredeljen predvsem posameznik z visokimi intelektualnimi oziroma akademskimi dosežki (potenciali), »talentiran« pa je tisti, ki dosega visoke dosežke na področju umetnosti in športa (Eurydice, 2006). Nadarjeni imajo visoke potenciale (zgornjih 10 % porazdelitve v referenčni skupini) na intelektualnem (splošni in specifični), ustvarjalnem in drugih osebnostnih področjih (socialni, čustveni in motivacijski), ki skozi vedenje vodijo do dosežkov na učnem, znanstvenem (splošnem ali specifičnem), gibalnem ali na umetniškem področju.

Če so za izkazovanje nadarjenosti na splošnem področju potrebne: (i) visoka splošna inteligentnost, (ii) ustvarjalnost in (iii) osebne karakteristike (Renzulli, 2016), pri izkazovanju talenta (talentiranosti) ni povsem tako. Potrebna ni toliko kognitivna komponenta, temveč predvsem: (i) umske in telesne predispozicije, torej sposobnosti in zmožnosti, s katerimi se rodimo; (ii) vpliv okolja (družinskega, šolskega in širšega družbenega) ter (iii) samoaktivnost posameznika.

Talenti so torej specifični za določeno področje. Med slednje spada tudi gibalno oziroma psihomotorično področje, če posameznik dosega visoke dosežke le na slednjem. Ko pa dosega visoke (nadpovprečne) dosežke tudi na splošnointelektualnem (akademskem) področju, potem govorimo o nadarjenosti. Baker (2003) pri tem definira talent v športu na osnovi štirih skupin kazalnikov: (i) antropometrijski kazalniki, (ii) fiziološko-gibalni kazalniki, (iii) psihološki kazalniki in (iv) sociološki kazalniki. Gre torej za kazalnike na področju (i) meritve

antropometričnih dimenzij; (ii) fizioloških in gibalnih dejavnikov (višje razvite gibalne sposobnosti); (iii) psiholoških dejavnikov, ki vključujejo zaupanje, zbranost/pozornost, pričakovanje, odločanje, ustvarjalnost in inteligenco igre. Pri talentiranih športnikih je višja tudi samozavest, nižja je stopnja tesnobe ter višja mentalna koncentracija; (iv) socioloških vplivov, npr. starševska oziroma družinska podpora, socialno-ekonomski status družine, priložnosti za prakso in izobraževanje, osebni vložek – obseg treningov, kulturno ozadje, odnos med trenerjem in športnikom (Williams in Reilly, 2000).

Kdo so talentirani učenci na športnem področju in kako jih lahko evidentiramo/identificiramo?

O talentiranem posamezniku na športnem področju govorimo, ko v gibalnih, psihomotoričnih ali senzomotoričnih spretnostih dosega zgornjih 10 % porazdelitve v referenčni skupini in se odlikuje predvsem v natančnosti, občutljivosti (čutila), gibalnih spretnostih in sposobnostih (koordinaciji, ravnotežju, moči in vzdržljivosti), natančnosti opazovanja, posluhu, občutku za gibanje idr. (Vaeyens idr., 2008). Športna talentiranost v gibalni kulturi in športu je odvisna od psihomotoričnih sposobnosti. Struktura psihomotoričnih sposobnosti otrok mora vključevati vrsto senzoričnih, gibalnih in kognitivnih veščin, in sicer: (1) učinkovito samokontrolo in samoregulacijo gibalnih aktivnosti; (2) fino diferenciacijo občutljivosti in prilagajanje gibov na glavne kontrolne parametre (čas, prostor, napor, hitrost, ritem); (3) odzivnost in učinkovitost regulacije gibalnih aktivnosti; (4) dober gibalni spomin; (5) močno voljo po regulaciji gibanja; (6) psihomotorično zmogljivost in zanesljivost (Petkova in Grebennikova, 2016). Škof (2010) ob tem navaja najpomembnejše gibalne sposobnosti, kot so: mišična moč, gibljivost, koordinacija, ravnotežje, agilnost in funkcionalno sposobnost – aerobna ter anaerobna vzdržljivost. Schmidt in Lee (1999) – poleg omenjenih gibalnih sposobnosti in spretnosti – izpostavljata še druge, in sicer preciznost gibanja, reakcijski čas, ročne spretnosti, spretnosti prstov in dobro časovno načrtovanje (tajming). Petkova in Grebennikova (2016) pa navajata, da so za gibalno talentiranost zelo pomembni: (i) izjemna odzivnost in moč, ki se kaže v hitrosti posameznika; (ii) učinkovitost, ki je označena kot vzdržljivost ali sposobnost upiranja utrujenosti; (iii) usklajevanje gibanj, ki se kažejo kot agilnost.

To se pravi, da posameznik, ki ima razvito specifično nadarjenost (talent) na gibalnem področju, ima omenjene gibalne sposobnosti in spretnosti zelo dobro razvite ter jih zna ustrezno uporabiti za doseganje vrhunskih športnih dosežkov. Prav zato je za razvoj psihomotoričnih sposobnosti talentiranih učencev ključno, da vključuje: (i) izboljšanje komponente gibalnega delovanja; (ii) izboljšanje nadzora senzorskega gibanja; (iii) učinkovito shranjevanje in priklic vzorca psihomotoričnih spretnosti. Škof (2010) ob tem poudarja tudi pomen dedne zasnove in osebnostnih lastnosti posameznika, ki so hkrati tudi sestavni deli Renzullijevega trikotnega modela nadarjenosti (Renzulli, 2016). Talentiranost definira tudi Vaeyens s sodelavci (2008), ki navaja, da slednjo določimo na podlagi uspeha in/ali atletske sposobnosti znotraj tekmovalnih starostnih skupin. Vendar pa je celoten proces identifikacije in razvoja odvisen od telesne konstitucije, biološkega in vedenjskega razvoja ter njihovih različnih interakcij. Škof (2014, str. 567) pri tem poudarja, da lahko odmevne športne uspehe dosegajo le tisti posamezniki, ki imajo za določeni šport izredne biološke in psihosocialne sposobnosti, ki so dedno zasnovane (pogojene). Pri tem velja omeniti tudi dejstvo, da ima vsak posameznik svojo unikatno dinamiko tako biološkega kot psihosocialnega razvoja. Ker se razlike v dinamiki razvoja med posamezniki v številnih primerih močno povečajo v obdobju pubertete, zelo otežujejo zanesljivost napovedovanja športne ustvarjalnosti v odraslosti glede na stanje v otroškem ali mladostniškem obdobju (Škof, 2014). Najpomembnejši pokazatelj biološke zrelosti je starost, v kateri mladostniki prehajajo skozi svoj glavni mladostniški vzpon, ki je znan kot najvišja hitrost rasti. Poudariti moramo, da se mladostniki, rojeni v istem letu, lahko v biološki starosti razlikujejo tudi za let (Shepard in Astrand, 1992). V praksi tako lahko naletimo na veliko mladih talentov, ki pa to v resnici niso, saj gre morda le za zgodaj odraščajoče otroke oziroma mladostnike, ki imajo zaradi hitrejšega razvoja prednost pred vrstniki. Taki kasneje v svojem razvoju ne kažejo pričakovanega napredka in praviloma zapustijo šport. Prednost zgodnjega biološkega razvoja v mladostništvu pa se mnogokrat pokaže kot negativni vpliv na športno uspešnost v kasnejših obdobjih (Škof, 2014, str. 568). Posamezne razlike v biološkem razvoju torej neposredno in posredno vplivajo na postopek prepoznavanja talentov (Cumming idr., 2012), telesne in funkcionalne značilnosti pa so pomembna socialna spodbuda za tiste, ki sodelujejo pri prepoznavanju in razvoju mladih športnih talentov (Cumming idr., 2005; 2012).

Pri evidentiranju (nominaciji) in kasneje identifikaciji oziroma diagnosticiranju izjemnih dosežkov na psihomotoričnem in senzomotoričnem področju se med dokazila za izjemne dosežke štejejo (Koncept, 1999), recimo, (i) športna tekmovanja iz posameznih panog oziroma s področij (udeležba in dobri rezultati na regijskih in državnih tekmovanjih) ter (ii) izjemni dosežki na gibalnem področju. *Kateri so izjemni dosežki, žal, Koncept (1999) ne specifikira in s tem dopušča morebitno subjektivno interpretacijo učitelja, ki otroka/ učenca nominira ali identifikira kot specifično nadarjenega.*

Tako imamo po Konceptu (1999) opredeljene naslednje faze odkrivanja športnih talentov, in sicer:

- (1) evidentiranje učencev na osnovi različnih kriterijev, npr. (i) dosledno izkazovanje odličnega učnega uspeha pri predmetu šport; (ii) strokovno mnenje učitelja o učencu, ki si ga oblikuje med vzgojno-izobraževalnim procesom; (iii) športni tekmovalni uspehi učenca na regijskih in državnih tekmovanjih; (iv) hobiji oziroma močan interes učenca za trajnejše aktivnosti na področju športa in v katerih dosega nadpovprečne rezultate.
- (2) Identifikacija nadarjenih in talentiranih učencev pa v nadaljevanju obsega podrobnejšo obravnavo evidentiranih učencev in vključuje: (i) oceno učiteljev; (ii) test sposobnosti in (iii) test ustvarjalnosti.

Poudarjamo, da se mora diagnosticiranje športnih talentov razlikovati od drugih diagnostičnih prijemov. Za identifikacijo splošne nadarjenosti se uporablja podatke, pridobljene z različnimi vrstami psihodiagnostičnih instrumentov za merjenje inteligentnosti in ustvarjalnosti, podatke o učni uspešnosti pri različnih predmetih, o rezultatih ocenjevalnih lestvic za učitelje, informacije o dosežkih v različnih aktivnosti (tekmovanja, razstave, nastopi ...) ter druge informacije o nominiranem učencu.

Učitelji lahko podajo najbolj verodostojno oceno o gibalnih sposobnosti učenca s pomočjo (1) športnovzgojnega kartona (Štemberger in Filipčič, 2014) ter s pomočjo (2) ocenjevalne lestvice OLNADO7 (Koncept, 1999). Športnovzgojni karton je nacionalni sistem, s pomočjo katerega redno spremljamo in ovrednotimo telesni ter gibalni razvoj otrok in mladine, starih od šest do 19. let (Kovač idr., 2011; Štemberger in Filipčič, 2014). Skladno s šolsko zakonodajo morajo obvezno podatkovno zbirko voditi vse slovenske osnovne in srednje šole za tiste učence in dijake, od katerih pridobijo pisno soglasje (Kovač idr., 2011). Otroci in mladina ter

njihovi starši lahko s pomočjo podatkov športnovzgojnega kartona spremljajo telesni in gibalni razvoj otrok, športni pedagogi pa pridobijo pomembne informacije o njihovem razvoju. Športni pedagog lahko s pomočjo rezultatov celotne populacije slovenskih otrok prepozna tiste učence, ki so nadpovprečni na področju gibalnih sposobnosti (Štemberger in Filipičič, 2014). Športnovzgojni karton ima torej v slovenskem osnovnošolskem sistemu izredno pomembno vlogo pri evidentiranju (nominaciji) in identifikaciji športnih talentov, saj drugih merskih pripomočkov za odkrivanje tovrstne skupine otrok, žal, še nimamo.

Predlogi se nanašajo predvsem na *konkretizacijo diagnosticiranja, ki presega učenčev športnovzgojni karton, tj. v smislu oblikovanja konkretnjših meril, s katerimi učenca uvrstimo v gibalnih, psihomotoričnih ali senzomotoričnih spretnostih v zgornjih 10 % porazdelitve*. Sem naj bi sodile kategorije, kot so: (i) doseženo eno izmed prvih treh mest na državnem nivoju, (ii) status perspektivnega športnika, potrjen s strani panožne zveze, (iii) mednarodno tekmovanje z doseženim visokim rezultatom (ponovno zgornjih 10 %), (iv) uvrstitev v državno reprezentanco v posamezni športni panogi ipd., kjer pa ne smemo izključevati drugih zunanje pogojenih dejavnikov, ki vplivajo na realizacijo športnega talenta. Na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani so tako razvili nekatere ekspertne sisteme in metode za ocenjevanje in odkrivanje talentiranosti otrok kot pomoč staršem in strokovnim kadrom pri sprejemanju (kar se da) pravih odločitev glede vključevanja otrok v posamezni šport (Jurak, Kovač in Strel 2005a, 2005b; Čoh, 2017). Te metode temeljijo na uporabi specifičnih testov za ugotavljanje posameznikovih morfoloških in gibalnih sposobnosti, ki pa niso tudi zanesljiv pokazatelj bodoče realizacije talenta in visokih športnih dosežkov.

Identifikacija talentov in izbor mladih v šport predstavljata začetek procesa selekcije – ene od najbolj izrazitih značilnosti tekmovalnega športa, ki poteka skozi športnikovo celotno pot (Škof in Bačanac, 2007). Danes je selekcija znanstveno zasnovana na najvišji možni strokovni ravni, tako da nenehna skrb za odkrivanje in razvoj mladih potencialov ni več prepuščena naključju (Škof in Bratina, 2016). Znanstveno zasnovano je selekcijski postopek dobil, da bi perspektivnim športnikom že v rani mladosti omogočili optimalne okoliščine za razvoj v vrhunske športnike. Poleg (i) selekcijske metode, se danes uporabljajo tudi druge metode identifikacije in selekcije otrok, ki so ustrezno znanstveno podprte; npr. (ii) uporaba testnih baterij s področja morfologije, osnovne in specialne motorike, (iii) situacijska in funkcionalna diagnostika ter (iv) psihološki in sociološki testni protokoli (Čoh, 2017).

V te postopke so vključeni vrhunski eksperti, ki poskušajo objektivizirati in ovrednotiti pridobljene rezultate. Slednji pa vsekakor niso povsem zanesljivi, saj kombinacija gibalnih sposobnosti, psiholoških dejavnikov, kognitivnih sposobnosti, biološkega in psihosocialnega razvoja vpliva na različen tempo in dinamiko razvoja športnega talenta pri posamezniku. Naravna metoda izbora talentiranih posameznikov, ki je pod velikim vplivom biološke zrelosti (antropometričnih lastnosti) in socialno-ekonomskega statusa družin mladih športnikov, ne daje ravno najboljših rezultatov z vidika dolgoročnega razvoja športne ustvarjalnosti ter zajetja čim večjega števila resničnih talentov (Škof in Bratina, 2016).

Naj ponovno opozorimo, da je identifikacija na specifičnem, tj. športnem oziroma gibalnem področju lahko tudi diferencirana, kjer seveda ni treba izvajati vseh drugih diagnostičnih korakov (test inteligentnosti, test ustvarjalnosti), kot jih predvideva Koncept Odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci (1999).

Razvoj športnih talentov se v svetu večinoma proučuje s pomočjo presečnih modelov in longitudinalnih retrospektivnih zaznavanj športnikov (Davids, 2000; Côté, Ericsson in Law, 2009). Triangulacija virov podatkov, ki jih dobijo šole, ponuja dragocene možnosti za ocenjevanje zanesljivosti pridobljenih podatkov o otroku. V poskusu, da bi naredili korak naprej, so v nedavnih študijah (Ford, Yates in Williams, 2010; Low idr., 2013) izvedli sistematična opazovanja in preučevanje praktičnih dejavnosti, ki zagotavljajo podrobno opredelitev športnega udejstvovanja športnih talentov (ki ne temeljijo na subjektivni interpretaciji) in podrobnejši vpogled na aktivno participacijo športnih talentov s strani pomembnih drugih (npr. trenerjev, športnih pedagogov). Omeniti je treba tudi longitudinalne študije, ki omogočajo raziskovalcem, da zberejo resnične in natančnejše podatke o razvojnem procesu, in sicer v nasprotju s subjektivnimi zaznavami dogodkov, ki jih pogosto opazimo v presečnih študijah. V zadnjih letih so se tako razvili številni programi, pri katerih identifikacija oziroma selekcijski postopek temelji na znanstvenih dognanjih ter na številnih testih različnih sposobnosti (tehnične, taktične spretnosti) in lastnosti (antropometričnih, gibalnih, fizioloških, biokemijskih, psiholoških). Tovrsten način selekcije se imenuje načrtna ali znanstvena metoda (Škof in Bratina, 2016), ki temelji na identifikaciji in izboru športnih talentov s pomočjo testov različnih sposobnosti, značilnosti ter lastnosti učenca.

Kot pripomoček vsem vključenim pri spremljanju razvoja športnih talentov je bil v našem sistemu za posamezne športne discipline razvit računalniško podprt sistem »Talent – ekspertni sistem za usmerjanje otrok ter mladine v športne discipline« (Bohanec idr., 1997; Škof in Bratina, 2016). V zadnjih nekaj desetletjih se je povečalo tudi število drugih teoretičnih modelov, namenjenih razumevanju razvoja športnega talenta, recimo Model razvoja talentov v športu (Bloom, 1985; Gagné, 2000; Côté, 1999; Abbott in Collins, 2004); model FTEM (ang. Foundations, Talent, Elite, Mastery); Model DMSP – The Development Model of Sport Participation (Côté, Baker in Abernethy, 2007); model YPD (ang. Youth Physical Development) idr. Številni strokovnjaki sicer zagovarjajo zgodnje odkrivanje športnih talentov, vendar sosledno opozarjajo na prezgodnji postopek odkrivanja, saj s tem tvegamo večjo možnost napak zaradi hitrega in nepredvidljivega razvoja pri mlajših otrocih.

Bibliografska raziskava

Metode pregleda literature

Postopek zbiranja in analize podatkov je sledil smernicam sistematičnih pregledov, ki so bili predhodno razviti v okviru raziskovalnega področja psihologije športa. Da bi dosegli cilje študije in zagotovili znanstveno kakovost pregledanih del, so bili ustrezno izbrani in pregledani strokovni članki v sistemu COBISS (ang. Co-operative Online Bibliographic System & Services; slov. Kooperativni online bibliografski sistem in servisi), ki je slovenski knjižnični informacijski sistem, v katerem število bibliografskih zapisov v vzajemni bazi podatkov presega 4 500 000. Uporabljen raziskovalni pristop pregleda literature in iskalna strategija literature Vse zbirke podatkov so bile iskane s kombinacijo naslednjih ključnih besed: »nadarjenost«, »nadarjen«, »talentiranost«, »talent«, »šport«, »športnik«, »gibalno področje«. Pregled se je zaključil junija 2019. Pregledali smo vse povzetke in njihovo ustreznost v smislu doseganja zahtevanih kriterijev analize gradiva. Obseg terminov je privedel do zaključnih del v več znanstvenih in strokovnih področjih, zato smo iskanje omejili na »šport« in »športnik« ter »nadarjen-ost« in »talent-iranost«.

Strategija pregleda zadetkov

V izbranih publikacijah smo skenirali tudi referenčne sezname, da bi našli nadaljnje relevantne prispevke. Merila za vključitev študije v ta pregled so bila naslednja: (1) prispevek se je moral osrediniti na razvoj športnikov, razvoj športnih talentov, učne dejavnosti ali razvojne modele športnikov, (2) prispevek je moral biti napisan v

slovenskem jeziku in (3) prispevek je moral biti javno objavljen. Omejitev glede zasnove študije ali leta objave nismo zastavili. Ob upoštevanju meril vključevanja smo našli 2019 prispevkov, objavljenih v znanstvenih in strokovnih revijah, zaključnih del (diplomskih, magistrskih in doktorskih nalog) ter prispevkov v zbornikih in na simpozijih, konferencah. Pregledali smo naslove, izvlečke in celotna besedila vseh študij, ki so bile identificirane s strategijo iskanja.

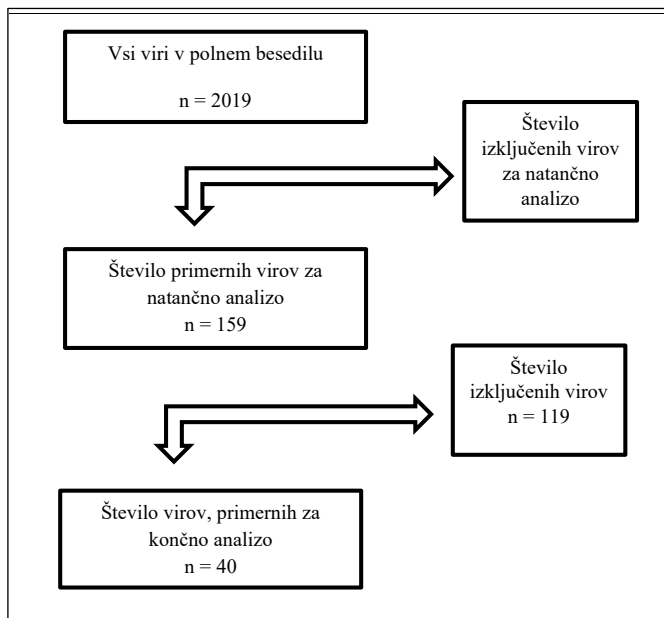
Rezultati

Končen izbor je obsegal skupno 159 prispevkov, od tega: strokovne ali znanstvene članke, e-članke, knjige in uporabniške priročnike od leta 1982 do leta 2018. Podatke smo vnesli v diagram. Rezultati pregleda vključujejo število dobljenih zadetkov, število pregledanih raziskav in število izbranih zadetkov (tabelarni prikaz).

Tabela 1: Rezultati pregleda literature

	Ključne besede	Število vseh zadetkov	Izbrani zadetki za pregled v polnem besedilu	Ustrezna terminologija
COBISS	Nadarjenost šport	59	43	5*
	Nadarjeni šport(nik)	71	55	
	Talentiranost šport	3	2	
	Talentirani šport(nik)	7	6	2*
	Nadarjenost in talentiranost/nadarjen in talentiran šport(nik)	1	1	Skupaj n = 5* (oba termina)
	Ključne besede	Število vseh zadetkov (ključnih besed) / število vseh prispevkov	Izbrani zadetki za pregled v polnem besedilu	Ustrezna terminologija
Google Scholar	Nadarjenost šport	2310/1000	69	5*
	Nadarjen šport(nik)	2310/1000	69	
in ProQuest	Talentiranost šport	973/940	28	8*
	Talentiran šport(nik)	878/670	28	
	Nadarjenost in talentiranost/nadarjen in talentiran šport(nik)			Skupaj = 5* (oba termina)

* V bazah podatkov se nekatera dela podvajajo, zato smo to upoštevali pri prikazu rezultatov in razpravi.

Slika 1: Rezultati pregleda literature so podani v diagramu PRISMA (ang. Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses).

Teoretično ozadje pri raziskovanju razvoja športnih talentov in ustrežna raba terminologije

Ugotovili smo, (i) da obstajajo večje vrzeli pri opredeljevanju terminov, ki se nanašajo na nadarjene in talentirane učence na področju športa (kot npr. nadarjeni za nogomet, rokomet, hokej; atletsko nadarjeni; gibalno nadarjeni; motorično nadarjeni; (ii) v slovenskem prostoru nimamo enotnega konceptualnega modela oziroma ustreznih terminoloških izhodišč, ki bi empirično podprto prikazale razliko med nadarjenostjo in talentiranostjo na športnem področju; (iii) obstajajo tehnične in strokovne pomanjkljivosti pri prepoznavanju (evidentiranju in identifikaciji) in nadaljnji pedagoško-psihološki obravnavi nadarjenih in talentiranih učencev. Analiza izbranega znanstvenega in strokovnega gradiva kaže, da je med 2019 prispevki bilo ustreznih sprva le 159. Z analizo vsebine smo za namene študije predstavili tako le najbolj relevantne prispevke. Končni izbor je obsegal skupno 40 prispevkov, od tega: strokovne ali znanstvene članke, e-članke, knjige in uporabniške priročnike od leta 1982 do leta 2018.

Avtorji, ki so v svojih delih obravnavali področje nadarjenosti in talentiranosti pri športu, so naslednji (po abecednem vrstnem redu): *Ažman - Juvan, K., Bačanac, L., Bednarik, J., Belna, D., Bon, M., Breg, K., Čanžek, M., Černe, M., Čeleš, D., Černila, G.,*

Čoh, M., Emberšič, D. S., Epstein, D., Filipčič, A., Filipčič, T., Hadžić, V., Jošt, B., Jošt, P., Jug, U., Jurak, G., Kapus, V., Kovač, M., Kovačič, S., Kožar, J., Kristan, S., Leskošek, B., Majerič, M., Makuc, N., Malovič, J., Matejek, Č., Muha, V., Mubič, M., Pavšič, M., Planinšec, J., Pori, P., Prab, A., Pušnik, V., Rajtmajer, D., Reisman, M., Rotovnik-Kozjek, N., Rode, N., Rogelj, N., Rus, N., Starc, G., Trep, T., Strel, J., Šafarič, N., Šibila, M., Škof, B., Štemberger, V., Šturm, J., Tancig, S., Tušak, M., Ulaga, M., Verbošt, G., Vidmar Kuret, M., Vizjak, Žvan, M., Vizjak Pavšič, M., Vodičar, J., Zupet, P., Zurr, J., Železnik, L.

Ugotavljamo, da je ustrezna konceptualizacija nadarjenosti in specifične nadarjenosti oziroma talentiranosti na športnem področju oblikovana in strokovno ustrezno predstavljena v 15 strokovnih in znanstvenih delih, s strani nekaterih pomembnejših avtorjev (Bon, 2008; Bon idr., 2018; Čoh, 2014, 2017; Čoh in Žvan, 2016; Epstein, 2015; Jošt idr., 2012; Kapus, 1989; Prab, 1992; Pušnik, 2005; Reisman, 2017; Rode, 2018; Škof, 2017, Vidmar Kuret, 2005; Zurr, 2018). Opažen je trend ustrezne uporabe terminov na področju odkrivanja in dela s športnimi talenti predvsem pri študentih Fakultete za šport Univerze v Ljubljani, ki v primerjavi s kolegi drugih fakultet (predvsem pedagoških) dosledno in strokovno utemeljeno ločijo termina nadarjenost in talentiranost v obravnavi specifičnih talentov na gibalnem/športnem področju. Drugi avtorji uporabljajo termin nadarjenost (nadarjeni), nekateri ju celo mešajo in dosledno v besedilu navajajo oba. Obenem ugotavljamo, da je ustrezna in poglobljena predstavitev sistematično predstavljena le pri dveh avtorjih (Čoh, 2014, 2017; Škof, 2017).

Razprava

Vrželi v zakonodajnih in programskih izhodiščih s področja razvoja športnih talentov v Republiki Sloveniji

Izhodišča, ki opredeljujejo delo z nadarjenimi in talentiranimi učenci v slovenskem osnovnošolskem izobraževalnem sistemu, so naslednja: (1) Koncept: odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999); (2) Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (Krek in Metljak, 2011); (3) Zakon o osnovni šoli (ZOsn, 2013).

ZOsn (2013) določa, da so nadarjeni učenci tisti, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, in sicer v umetnosti ali športu. V Konceptu OŠ (Žagar idr., 1999) je zapisano, da so, v skladu z ameriško opredelitvijo, zapisano v njihovem zakonu o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978, nadarjeni ali talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli, pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju in ki poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti. Torej med nadarjene ali talentirane štejemo tako tiste z dejanskimi visokimi dosežki, kot tudi tiste s potencialnimi zmožnostmi za take dosežke, in sicer na naslednjih področjih: splošna intelektualna sposobnost, specifična akademska (šolska) zmožnost, kreativno ali produktivno mišljenje, sposobnost vodenja, sposobnost za vizualne in tako imenovane izvajalske umetnosti. Pomemben dodatek, ki ga v Konceptu za OŠ ne najdemo, je pa opredeljen v Konceptu za SŠ, pojasnjuje: »Psihomotorične sposobnosti v zadnji ameriški definiciji iz leta 1988 sicer niso posebej izpostavljene, ker da so psihomotorični talenti umetnostne narave, kot je, recimo, ples, zaobseženi v sposobnosti za izvajalske umetnosti, in ker naj bi bilo za nadarjene športnike v šolah v ZDA zadovoljivo poskrbljeno. Za naše razmere pa velja, da psihomotorično področje ostaja posebno področje nadarjenosti« (Žagar idr., 2007, str. 3). Definicija torej ni ustrezno operacionalizirana na področju osnovnošolskega izobraževanja, prav tako se v interpretaciji te pojavljajo nekatere nejasnosti oziroma nevrvalgične točke, kot npr. »[...] definicija v obstoječem Konceptu (1999) ne govori samo o visoki splošni intelektualni sposobnosti, ampak tudi o talentih na specifičnih akademskih področjih, v umetnosti, ustvarjalnosti in na področju vodenja ..., za visoko specifične sposobnosti, ki vodijo do uspeha na posebnih področjih, se uporablja termin »talentiranost« in ne »nadarjenost«. Govorimo torej o splošno nadarjenih in specifično nadarjenih ali talentiranih. Glede na zgornji zapis lahko definicija v nadaljevanju privede do nejasnosti in nepravilne strokovne uporabe, kar se jasno odraža v analizi strokovnih in znanstvenih prispevkov.

Podobno je opaziti tudi v Učnem načrtu za športno vzgojo v osnovni šoli (2011), ki v splošnih izhodiščih navaja, da se »posebno skrb nameni nadarjenim za šport« ter »omogoči programe za nadarjene učence«. Zapisane so tudi nekatere specifične učno diferenciranega in individualiziranega dela z učenci (glede na zmožnosti in druge posebnosti učencev) v fazah načrtovanja, organizacije, izvedbe ter pri preverjanju in

ocenjevanju znanja. Učitelju načrtno spremljanje in povratna informacija o zbranih podatkih napredka učenca ter opazovanje in analiziranje dela omogočajo, da ustrezno načrtuje športni proces, prilagodi pouk posamezniku, mu svetuje za izboljšanje njegovih dosežkov oziroma za odpravljanje pomanjkljivosti in vključevanje v različne dejavnosti izven šole (Učni načrt, 2011). V Učnem načrtu (2011, str. 52) je posebej izpostavljen tudi status športnika, saj naj bi »[...] šola nadarjenim športnikom nudila ustrezno pomoč, tako da jim prilagodi obveznosti vzgojno-izobraževalnega programa skladno z veljavno zakonodajo«. Ponovno prihaja do kontradiktornosti v terminološkem zapisu, saj ne vemo, ali gre za splošno nadarjenega ali specifično nadarjenega učenca, talenta na področju športa.

Zaključek

Odkrivanje in usmerjanje za šport talentiranih posameznikov in njihovo pravočasno vključevanje v proces treniranja tiste športne panoge, ki najbolj ustreza njegovim sposobnostim, je eden najzahtevnejših postopkov, s katerim se ukvarja sodobna športna znanost. Problemi izbora in usmerjanja v športu so zelo specifični, povezani s številnimi sposobnostmi in značilnostmi, ki določajo športni rezultat. Genetski material, morfološke značilnosti, osnovne in specifične gibalne sposobnosti, ustrezne psihološke in motivacijske značilnosti ter ugodno družinsko in širše socialno okolje nedvomno omogočajo uspešnost športnika v izbrani športni panogi (Čoh, 2017, str. 27). S kritičnim pregledom nekaterih (predvsem tujih) raziskav (npr. Abbott in Collins, 2004; Baker, Cobley in Schorer, 2012; Côté, 1999; Piirto, 2007; Vaeyens, Leonir, Williams in Philippaerts, 2008) v razvoju športnih talentov smo podrobneje opredelili pomembne terminološke vrzeli v strokovni literaturi in poudarili konstruktivne vpoglede na prihodnje raziskave s področja nadarjenosti in talentiranosti.

S kritičnim pregledom nekaterih slovenskih strokovnih izhodišč smo ugotovili, da: (i) obstajajo večje terminološke vrzeli pri opredeljevanju terminov, ki se nanašajo na nadarjene in talentirane učence na področju športa, ter da (ii) v slovenskem vzgojno-izobraževalnem prostoru (še) nimamo enotnega konceptualnega/kurikularnega modela na področju opredelitve, identifikacije in dela s talentiranimi učenci na športnem področju. Zgodnja diverzifikacija lahko vodi tudi k uspešnosti športnega talenta in zagotavlja pomembne koristi za nadaljnjo športno udeležbo in kognitivni ter osebni razvoj posameznika. Da bi lahko ocenili karakterizacijo mikrostrukture

izjemnih dejavnosti športnega talenta, morajo biti retrospektivna poročila mladih športnikov opredeljena predvsem z vidika sistematičnega opazovanja športnih aktivnosti. V prihodnjih študijah bo treba konceptualno operacionalizirati tudi skupna merila, ki se uporabljajo za določitev (evidentiranje in identifikacijo) športnega talenta ter v preiskave, povezane s preučevanjem kulturnega ozadja in socialno-ekonomskega ozadja športnih talentov.

Summary

Talent can be general or specific. For high general ability to achieve outstanding results in several fields at the same time, we use the term “giftedness” and for highly specific skills that lead to success in specific fields, we use the term “talent” (Bates, Munday, 2005; Bezić et al., 1998; Gagné 1985; 1991; 2003; 2005). If (i) high general intelligence, (ii) creativity, and (iii) personal characteristics (Renzulli, 2016) are required to demonstrate giftedness in the general field, this is not entirely the case when we are talking about talent. What is needed is not so much the cognitive component, but most of all (i) mental and physical predispositions; (ii) environmental impact (family, school and the wider society); and (iii) self-motivation of the individual. Baker (2003) defines talent in sport on the basis of four sets of indicators: (i) anthropometric predictors, (ii) physiological-movement predictors, (iii) psychological predictors and (iv) sociological predictors. We are talking about a talented individual in the sports field, when he/she reaches the motor, psychomotor or sensorimotor skills of the top 10% in the reference group and is distinguished primarily by precision, sensitivity, movement skills and abilities (coordination, balance, strength and endurance), accuracy of observation, hearing, sense of movement, etc. (Vaeyens et al., 2008). Petkova and Grebennikova (2016) state that it is very important for sport talent to have the following: 1) exceptional responsiveness and strength, which is reflected in the individual's speed; 2) efficiency, which is referred to as endurance, or ability to resist fatigue; and 3) coordination of movements manifested as agility. This means that an individual who has a specific talent in the field of mobility has these mobility skills that are very well developed and can use them appropriately to achieve top sporting results. Bishop (2010) also emphasizes the importance of the hereditary conception and personality traits of the individual, which are also integral to Renzulli's three-circle model of giftedness (Renzulli, 2016). In identification (the nomination phase) or diagnosing exceptional achievement in the psychomotor and sensorimotor fields, evidence of

outstanding achievement is considered (Koncept, 1999), e.g., (i) sports competitions in different fields (participation and good results in regional and national competitions); and (ii) outstanding achievement in the field of mobility. Unfortunately, Koncept (1999) does not specify what outstanding achievements are, thus allowing for a possible subjective interpretation by a teacher who nominates or identifies a student as specifically talented in sport. Teachers can give the most credible assessment of a student's movement skills by using (1) a sports card (Štemberger and Filipčič, 2014) and (2) an OLNADO7 rating scale (Concept, 1999). The identification of talent and the recruitment of young people into sport represent the beginning of the selection process - one of the most prominent features of competitive sport, which runs through the athlete's entire path (Škof and Bačanac, 2007).

Bibliographical research with results

The final selection consisted of a total of 159 entries, which included professional or scientific articles, e-articles, books and user manuals from 1982 to 2018. We established the following: (i) that there were significant terminological gaps in the definition of the terms gifted and talented in sport (such as talented footballer, handballer, hockey player; athletically gifted; motor-talented; (ii) that in Slovenia there is no uniform conceptual model or relevant terminological basis for empirically supporting the difference between the two; and (iii) that there are technical and professional weaknesses in the identification and further pedagogical and psychological treatment of gifted and talented students. We find that the relevant conceptualization of talent, specific talent or talent in the sports field is designed and professionally presented in 15 professional and scientific works by some of the most important authors (Bon, 2008; Bon et al., 2018; Čoh, 2014, 2017; Choch and Zhvan, 2016; Epstein, 2015; Jost et al., 2012; Kapus, 1989; Prah, 1992; Pusnik, 2005; Reisman, 2017; Rode, 2018; Bishop, 2017; Vidmar Kuret, 2005; Zurc, 2018). Other authors use the terms gifted, or talented, and some even add confusion by consistently listing the two terms in the text. At the same time, we find that a relevant and in-depth presentation is systematically presented by only two authors (Čoh, 2014, 2017; Bishop, 2017).

By critically reviewing some research studies (especially foreign ones; e.g., Abbott and Collins, 2004; Baker, Cobley, & Schorer, 2012; Côté, 1999; Piirto, 2007; Vaeyens, Leonir, Williams, & Philippaerts, 2008) in the development of sports talent, we have identified significant terminological gaps in the professional literature and highlighted constructive insight into future research in the field of giftedness and talent. A critical review of some of Slovenia's professional background has revealed that (i) there are major terminological gaps in the definition of terms referring to gifted and talented students in the field of sport and (ii) in the Slovenian educational space, we lack a single conceptual / curricular model for defining, identifying and working with talented students in the field of sport.

Literatura

- Abbott, A., in Collins, D. (2004). Eliminating the dichotomy between theory and practice in talent identification and development: considering the role of psychology. *Journal of Sports Sciences*, 22, 395–408.
- Baker, J. (2003). Early specialization in youth sport: A requirement for adult expertise? *High Ability Studies*, 14(1), 85–94.
- Baker, J., Cobley, S., in Schorer, J. (2012). *Talent Identification and Development in Sport*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Bezić, T., Strmčnik, F., Ferbežer, I., Jaušovec, N., Dobnik, B., Artač, J., Skrt Leban, N. (1998). *Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bloom B. S. (1985). *Developing Talent in Young People*. New York: Plume.
- Bon, M. (2008). Razvoj mladih talentov do vrhunske ravni. *Trener rokomet: revija Združenja rokometnih trenerjev Slovenije*, 15(2), 53–55.
- Bon, M. Pori, P., Škof, B., Rotovnik-Kozjek, N., Makuc, N., Hadžić, V., Rus, R., Zupet, P., Ažman - Juvan, K. (2018). *Podprite svojega otroka športnika: za starše mladih športnikov*. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje.
- Barnes, S. (2007). *Meeting the Needs of Your Most Able Pupils*. History. London, New York: Routledge. Bates in Munday.
- Bates, J., in Munday, S. (2005). *Able, Gifted and Talented*. London: Continuum International Publishing Group.
- Binet, A., in Simon, T. (1916). *The Development of Intelligence in Children*. Baltimore, Williams & Wilkins. New York: Arno Press.
- Bohanec, M., Kapus, V., Leskošek, B., in Rajkovič, V. (1997). *Talent – ekspertni sistem za usmerjanje otrok in mladine v športne panoge*. Uporabniški priročnik. Pridobljeno s <http://kt.ijs.si/MarkoBohanec/pub/Talent1997.pdf> (Dostopno 10. 1. 2019.)
- Côté, J. (1999). The influence of the family in the development of talent in sport. *Journal of Applied Sport Psychology*, 13, 395–417.
- Côté, J., Baker, J., in Abernethy, B. (2007). Practice and play in the development of sport expertise. V Ekland, R. in Tenenbaum, G. (ur.), *Handbook of Sport Psychology*. Hoboken: Wiley, str. 184–202.
- Côté, J., Ericsson K. A., in Law, M. (2009). Tracing the development of athletes using retrospective interview methods: a proposed interview and validation procedure for reported information. *Journal of Applied Sport Psychology*, 17, 1–19.
- Coleman, W. T., in Selby, C. C. (1983). *Educating Americans for the 21st century*. Washington: The National Science Board Commission on Precollege Education in Mathematics, Science, and Technology.

- Cumming S. P., Eisenmann J. C., Smoll F. L., Smith R. E., in Malina R. M. (2005). Body size and perceptions of coaching behaviors by adolescent female athletes. *Psychology Sport Exerc.*, 6, str. 693–705.
- Cumming S. P., Sherar L. B., Pindus D. M., Coelho-e-Silva M. J., Malina R. M., in Jardine P. R. (2012). A biocultural model of maturity-associated variance in adolescent physical activity. *International Review Sport Exerc. Psychology*, 5, str. 23–43.
- Čoh, M. (2014). *Odkrivanje talentov v športu*. Delo z otroki s posebnimi potrebami, učnimi težavami in posebej nadarjenimi učenci. Pridobljeno s <https://www.zfm.si/prirocniki/delo-z-otroki-s-posebnimi-potrebami-ucnimi-tezavami-in-posebej-nadarjenimi-ucenci.html>. (Dostopno 22. 3. 2019.)
- Čoh, M. (2017). Identifikacija talentov (talentiranosti – nadarjenosti) v športu. V Kovač, M., in Plavčak, M. (ur.). *Zbornik 30. strokovnega in znanstvenega posveta športnih pedagogov Slovenije*. Debeli rtič, 20. in 21. oktober 2017. Pridobljeno s <http://www.zdsps.si/images/zbornik/30zbornik.pdf> (Dostopno 22. 3. 2019.)
- Čoh, M., in Žvan, M. (2016). V *Identifikacija talentov v športu. Trajnostna organizacija: zbornik 35. mednarodne konference o razvoju organizacijskih znanosti* (str. 188–197). Kranj: Moderna organizacija.
- Davids K. (2000). Skills acquisition and the theory of deliberate practice: it ain't what you do it's the way that you do it. *International Journal of Sport Psychology*, 31(4), 461–466.
- Epstein, D. (2015). *Športni gen. Talent, trening in resnica o uspehu*. Ljubljana: UMco.
- Ferbežer, I. (2002). *Celovitost nadarjenosti*. Nova Gorica: Educa.
- Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: The DMGT as a developmental theory. *High Ability Studies*, 15, 117–145.
- Gagné, F. (1985). Giftedness and Talent: Reexamining reexamination of the definitions. *Gifted Child Quarterly* 29, 103–112.
- Gagné, F. (1991). Toward a differentiated model of giftedness and talent. V Colangelo, N., in Davis (ur.), *Handbook of Gifted Education* (str. 65–80). G. A. Boston: Allyn and Bacon.
- Gagné, F. (2000). Understanding the complex choreography of talent development through DMGT – based analysis. V Heller, A. Kurt idr. (ur.), *International Handbook of Giftedness and Talent* (str. 67–79). New York: Elsevier.
- Gagné, F. (2003). Transforming gifts into talents: The DMGT as a developmental theory. V Colangelo, N., in Davis, G. A. (ur.), *Handbook of Gifted Education* (str. 60–75), 3. izd. Boston: Allyn and Bacon.
- Gagné, F. (2005). From gifts to talents: The DMGT as a developmental model. V Sternberg, R. J., Davidson, J. E. (ur.), *Conceptions of Giftedness* (str. 98–119), 2. izd. New York: Cambridge University Press.
- Gardner, H. (2006). *Multiple Intelligences: New Horizons* (Preg. izd.). New York, NY: Basic Books.
- Hopkinson, D. (1978). *The Education of Gifted Children*. London: The Woburn Press.
- Eurydice (2006). *Specific Educational Measures to Promote all Forms of Giftedness at School in Europe*. Brussels: Working Document. Pridobljeno s www.eacea.ec.europa.eu (Dostopno 20. 5. 2018.)
- Ford P., Yates I., in Williams A. M. (2010). An analysis of practice activities and instructional behaviours used by youth soccer coaches during practice: exploring the link between science and application. *Journal of Sports Sciences*, 28, 483–495.
- Karnes, A. F., in Bean, S. M. (2005). *Methods and Materials for Teaching the Gifted*. 2. izd. Waco, Texas: Prufrock Press, Inc.
- Jošt, B., Vodičar, J., Jošt, P., Ulaga, M. (2012). Analiza stanja baze športnikov v slovenski športni šoli smučarskih skokov in nordijske kombinacije. *Šport: Revija Za Teoretična in Praktična Vprašanja Športa*, 60(3/4), 25–33.
- Jurak, G., Kovač, M., in Strel, J. (2005a). Analiza nekaterih vidikov organizacije športnih oddelkov v osnovnih šolah. V G. Jurak (ur.), *Športno nadarjeni otroci in mladina v slovenskem šolskem sistemu* (str. 54–78). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo; Koper: Znanstveno-raziskovalno središče, Inštitut za kineziološke raziskave.

- Jurak, G., Kovač, M., in Strel, J. (2005b). Usklajevanje šolskih in športnih obveznosti nadarjenih športnikov v osnovni šoli. V G. Jurak (ur.), *Športno nadarjeni otroci in mladina v slovenskem šolskem sistemu* (str. 114–128). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo; Koper: Znanstveno-raziskovalno središče, Inštitut za kineziološke raziskave.
- Kaps, V. (1982). Izkušnje drugih: kdaj začeti s tekmovalnim treningom glede na iskanje nadarjenih plavalcev in razvoj njihovega talenta? *Trener, učitelj, vaditelj: strokovni športni bilten. Plavanje*, 18(1), pp. 33–46.
- Kovač, M., Jurak, G., Starc, G., Leskošek, B., in Strel, J. (2011). *Športnovzgojni karton. Diagnostika in vrednotenje telesnega in gibalnega razvoja otrok in mladine v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Krek, J., in Metljak, M. (ur.) (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kukanja Gabrijelčič, M. (2017). *Poučevanje nadarjenih učencev v osnovni šoli*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Low J., Williams A.M., McRobert A., idr. (2013). The microstructure of practice activities engaged in by elite and recreational youth cricket players. *Journal of Sports Sciences*, 31, pp. 1242–1250.
- Marland. S. P. Jr. (1972). *Education of the Gifted and Talented. Report to the Congress of the United States by the U. S. Commissioner of Education*. Washington D.C.: U.S. Government Printing Office.
- Petkova, V. A., in Grebennikovaa, V. M. (2016). Development and Assessment of Young Children's Motor Giftedness. Annual International Scientific Conference Early Childhood Care and Education, ECCE 2016, 12–14 May 2016, Moscow, Russia. Pridobljeno s <https://pdf.sciencedirect-assets.com> (Dostopno 20. 04. 2019.)
- Piirto, J. (2007). *Talented Children and Adults: Their development and Education*. Waco: Prufrock Press.
- Prah, A. (1997). Trenerjevo spremljanje učnega uspeha talentiranega odbojkarja oz. odbojkarice v osnovni šoli. *Didakta*, 7, 36/37, 108–109.
- Pušnik, V. (2005). *Socialnopsihološki dejavniki športne uspešnosti*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan*, 60, str. 180–184.
- Renzulli, J. S. (2016). The three-ring conception of giftedness. V Reis, S. M. (ur.), *Reflections On Gifted Education* (str. 55–86). Waco: Prufrock Press.
- Reisman, M. (2017). *Izbor otrok za mete v predpubertetnem in pubertetnem obdobju na osnovi povezanosti z morfološkimi značilnostmi in gibalnimi sposobnostmi*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Rode, N. (2018). *Odkrivanje športno nadarjenih in talentiranih otrok v osnovni šoli*. Diplomsko delo. Koper: Univerza na Primorskem, PEF.
- Schmidt, R. A., in Lee, T. D. (1999). *Motor Control and Learning: A Behavioral Emphasis*. Human Kinetics.
- Shephard, R. J., in Åstrand, P. O. (ur.) (1992). *Endurance in Sport*. Blackwell Scientific Publications, Oxford.
- Sumption, M., in Luecking, E. (1960). *Education of the Gifted*. New York: Roland Press.
- Škof, B. (2010). *Spravimo se v gibanje – za zdruje in srečo gre: Kako do boljše telesne zmogljivosti slovenske mladine?*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport, Fundacija za šport, Center za vseživljenjsko učenje.
- Škof, B. (2014). Značilnosti tekmovalnega športa otrok in mladostnikov ter nekatera zdravstvena tveganja mladih v tovrstnem športu. *Mednarodni razgledi*, 53, 4, str. 565–583. Pridobljeno s http://medrazgl.si/arhiv/mr14_4_09.pdf (Dostopno 20. 4. 2019.)
- Škof, B. (2017). *Talent and High Performance Are Two Different Concepts: How to deal with rising talents in sport?*. Aktivno otroštvo – vzvod za uspešno življenje: zbornik povzetkov, str. 40–43. Pridobljeno s: <http://www.zrs-kp.si/monografije/single/aktivno-otrostvo-vzvod-za-uspesno-zivljenj-actve-2208> (Dostopno 22. 3. 2019.)
- Škof, B., in Bačanac, L. (2007). Značilnosti in pomen športa otrok in mladine. V Škof, B. (ur.), *Šport po meri otrok in mladostnikov. Pedagoško-psihološki in biološki vidiki kondicijske vadbe mladih* (str. 38–63). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

- Škof, B., in Bratina, N. (ur.) (2016). *Šport po meri otrok in mladostnikov: pedagoški, didaktični, psiho-socialni, biološki in zdravstveni vidiki športne vadbe mladih*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- Štemberger, V., in Filipčič, T. (2014). Nadarjeni učenci na področju športa v šolskem sistemu. V Jurišević, M. (ur.), *Spodbudno učno okolje. Ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli* (str. 241–249). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Vaeyens, R., Leonir, M., Williams, M., in Philippaerts, R. M. (2008). Talent Identification and Development Programmes in Sport: Current Models and Future Directions. *Sports Medicine* 38(9), 703–714. Pridobljeno s https://static1.squarespace.com/static/55bed30ce4b009d3c6677cf0/t/5670c65c25981dd75e78413f/1450231388383/Talent_Id_and_Development_in_Sport.pdf. (Dostopno 5. 5. 2019.)
- Vidmar Kuret, M. (2005). Odkrivanje športno talentiranih učencev. *Pedagoška obzorja*, 20(3/4), pp. 100–108.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Športna vzgoja (2011). Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_sportna_vzgoja.pdf (Dostopno 22. 3. 2019.)
- Vaeyens R., Lenoir M., Williams A. M., in Philippaerts R. M. (2008). Talent identification and development programmes in sport – Current models and future directions. *Sports Medicine*, 38, str. 703–714.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (2013). Pridobljeno s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6680> (Dostopno 22. 3. 2019.)
- Zurc, J. (2018). Etični vidiki vrhunškega športa mladih: pregledna raziskava. *Šport: revija za teoretična in praktična vprašanja športa*, 66(1/2), 260–264.
- Wallach, M. A., in Wing, C. W. (1969). *The Talented Student. A Validation for the Creativity-Intelligence Distinction*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Williams, A. Mark, in Reilly, T. (2000). Talent Identification and Development in Soccer. *Journal of Sports Sciences* 18, 9, 657–667.
- Witty, P. (1940). *Intelligence: Its nature and nurture. The thirty-ninth yearbook of the National Society for the Study of Education*, part 2. Bloomington: Public School Publishing, 401–409.
- Žagar, D., Artáč, J., Bezič, T., Nagy, M., in Purgaj, S. (1999). *Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci*. Seja Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf (Dostopno 24. 4. 2019.)
- Žagar, D., Bezič, T., Blažič, A., Boben, D., Nagy, M., Brinar Huš, M., Marovt, M. (2007). *Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju*. Pridobljeno s http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2015/programi/media/pdf/koncept_viz_nad_srednje_marec_07.pdf (Dostopno 24. 4. 2019.)

Avtorici

Dr. Mojca Kukanja Gabrijelčič

Izredna profesorica, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Cankarjeva 5, 6000 Koper, e-pošta: mojca.k.gabrijelcic@pef.upr.si
Associate Professor, University of Primorska, Faculty of Education, Cankarjeva 5, 6000 Koper, e-mail: mojca.k.gabrijelcic@pef.upr.si

Dr. Tadeja Volmut

Docentka, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Cankarjeva 5, 6000 Koper, e-pošta: tadeja.volmut@pef.upr.si
Assistant Professor, University of Primorska, Faculty of Education, Cankarjeva 5, 6000 Koper, e-mail: tadeja.volmut@pef.upr.si